

Γιώργος Γρόλλιος
Χρήστος Τζήκας

**ΗΓΕΜΟΝΙΑ, ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ
ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ**
ΤΟ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΒΗΜΑ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ
(1953-1967)

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	xi
1. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1953-1957	1
1.1 ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	1
1.2 ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ	17
2. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1957-1959	53
2.1 ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	53
2.2 ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ	67
3. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1959-1964	87
3.1 ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	87
3.2 ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ	102
4. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1964-1967	127
4.1 ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	127
4.2 ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ	139
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	163
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	171
Η ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ <i>ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΒΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ</i>	171
Η ΚΑΤΑΛΟΓΟΓΡΑΦΗΣΗ	176
Η ΑΠΟΔΕΛΤΙΩΣΗ	179

1

Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1953-1957

1.1 ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΤΟ 1953, ΟΤΑΝ Η Δ.Ο.Ε. ΕΚΔΙΔΕΙ ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΤΟΥ *ΕΒΔ*, τη θέση του Γενικού Γραμματέα στο Υπουργείο Παιδείας (θέση παραδοσιακά νευραλγικής σημασίας για τη χάραξη της επίσημης εκπαιδευτικής πολιτικής)¹, κατέχει, όπως προαναφέραμε, ο Κωνσταντίνος Γεωργούλης². Είναι συμβολικό το γεγονός ότι το πρώτο άρθρο που δημοσιεύεται μετά το εισαγωγικό άρθρο της Διοίκησης της Δ.Ο.Ε. φέρει την υπογραφή του. Συμβολικό γιατί δείχνει τη στενή σχέση του περιοδικού με την πολιτική εξουσία, στην πρώτη τετραετία της έκδοσής του.

Στην περίοδο 1953-1957, η κρατική εκπαιδευτική πολιτική επικεντρώνεται στην αποτελεσματική λειτουργία των σχολικών μηχανισμών, με βάση τη δομή που μέχρι τότε είχε εγκαθιδρυθεί. Η λογική της αποτελεσματικής λειτουργίας τίθεται σε απόλυτη προτεραιότητα και συνεπάγεται την ελαχιστοποίηση των αντιπαραθέσεων σχετικά με τη συνολική μεταρρύθμιση της εκπαίδευσης, επιτρέποντας μόνο επιμέρους βελτιώσεις. Ο σκοπός της εκπαίδευσης είναι η ιδεολογική διαμόρφωση των μαθητών και όχι η προετοιμασία τους για την εξυπηρέτηση (ενδεχόμενων) νέων αναγκών, που προκύπτουν από αλλαγές στις μορφές του κοινωνικού καταμερισμού εργασίας.

Με άλλα λόγια, το πρωταρχικό ενδιαφέρον της πολιτικής εξουσίας εστιάζεται στην ενίσχυση της συμβολής της εκπαίδευσης στην ιδεολογικοπολιτική σταθερότητα του κοινωνικού καθεστώτος, το οποίο κινδύνευσε άμεσα κατά την περίοδο του εμφυλίου πολέμου. Η συμβολή της εκπαίδευσης στην οικονομική ανάπτυξη περιθωριοποιείται. Μάλιστα, οποιαδήποτε συζήτηση για την αντιστοίχιση εκπαίδευσης – οικονομίας θεωρείται πως είτε υποκρύπτει μεταρρυθμιστικές τάσεις που εξυπηρετούν τις επιδιώξεις της αριστεράς είτε αποπροσανατολίζει από την επίτευξη του κύριου σκοπού της εκπαίδευσης (που είχε, ήδη, κατοχυρωθεί στο Σύνταγμα του 1952), δηλαδή την ηθική και πνευματική αγωγή καθώς και την ανάπτυξη της εθνικής συνείδησης με βάση τις ιδεολογικές κατευθύνσεις του ελληνοχριστιανικού πολιτισμού³.

Ο Γεωργούλης είναι ο επιφανέστερος εκφραστής της κρατικής εκπαιδευτικής πολιτικής της περιόδου από τις στήλες του *ΕΒΔ*⁴. Επίσης, είναι βασικός εκπρόσωπος της τάσης του αντιδραστικού εκσυγχρονισμού στο περιοδικό⁵. Στο πρώτο κίόλας άρθρο του

(Οκτ. 1953) χαρακτηρίζει την άποψη περί ενίσχυσης της επαγγελματικής εκπαίδευσης επιζήμια επειδή, κατά τη γνώμη του, η σύγχυση που προκάλεσε τα προηγούμενα χρόνια είχε ως συνέπεια ελάχιστο μέρος του σχεδίου Μάρσαλ να δοθεί στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε σχέση με τη –χωρίς σχέδιο– χρηματοδότηση της επαγγελματικής. Θεωρεί ότι η γενική μόρφωση δεν βρίσκεται σε αντίθεση με την επαγγελματική και πως η οκταετής υποχρεωτική μόρφωση είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχή σταδιοδρομία σε οποιοδήποτε επάγγελμα. Ακόμα τονίζει ότι η ειδική επαγγελματική μόρφωση δεν πρέπει να εισέλθει στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Θεωρεί, όμως, αναγκαίο τον επαγγελματικό προσανατολισμό ως ενημέρωση για τα επαγγέλματα της χώρας και της τοπικής κοινότητας και προτείνει την εισαγωγή σχετικών κειμένων στα αναγνωστικά.

Λίγους μήνες αργότερα (Νοέμβρ. 1953, Ιαν. 1954), τάσσεται κατά των οργανωτικών αλλαγών στην εκπαίδευση, υπογραμμίζει ότι τα βασικά προβλήματα είναι ο αναλφαβητισμός και η μεγάλη διαρροή μαθητών από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση και επιχειρηματολογεί, όπως προαναφέραμε, υπέρ της αύξησης των ετών υποχρεωτικής φοίτησης (επικαλούμενος όσα συμβαίνουν σε Αγγλία, Γερμανία, Αυστρία και Γαλλία). Ο αναλφαβητισμός συνδέεται με την οικονομική καθυστέρηση. Η καταπολέμησή του (για την οποία η κυβέρνηση Παπάγου έχει ήδη κηρύξει εθνική εκστρατεία) πρέπει να γίνει, κυρίως, μέσω της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, η οποία δεν μπορεί να περιορίζεται σε 3 ή 4 χρόνια. Η επέκταση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης δεν θα συμβάλει μόνο στον ηθικό φρονηματισμό και στη φυσιολογική σωματική και ψυχική ανάπτυξη των παιδιών, αλλά, επίσης, στη μείωση της ανεργίας και στην εκβιομηχάνιση της πληγείσας, από τον εμφύλιο πόλεμο, χώρας.

Με βάση τα παραπάνω, αναδεικνύονται δύο κομβικά σημεία αντιπαράθεσης από τον Γεωργούλη: η σχέση της γενικής με την επαγγελματική εκπαίδευση και η επέκταση της υποχρεωτικής πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Αν και ο Γραμματέας του Υπουργείου Παιδείας αφήνει ορισμένα περιθώρια για την πρόωθηση στοιχείων επαγγελματικής εκπαίδευσης μέσα από τη «σωστή εφαρμογή των αρχών του Σχολείου Εργασίας»⁶ και τη «διαφορά του προγράμματος» στις ανώτερες τάξεις της πρώτης εκπαιδευτικής βαθμίδας, η πολιτική που προτείνει θεμελιώνεται στον περιορισμό των τάσεων για ενίσχυση της επαγγελματικής μόρφωσης.

Υπέρ της άποψης αυτής τάσσονται και άλλοι παιδαγωγοί μέσα από τις σελίδες του *ΕΒΔ*. Ο υφηγητής Παιδαγωγικής στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας και διευθυντής του Πειραματικού Σχολείου του ίδιου Πανεπιστημίου Μελανίτης (Νοέμβρ.-Δεκ. 1954) ορίζει την αγωγή ως απόκτηση ιδιοτήτων που χαρακτηρίζουν τον ανώτερο (πνευματικά και ηθικά) άνθρωπο και συνδέει την αγωγή, η οποία προετοιμάζει για το επάγγελμα, με τον Marx, τονίζοντας πως διαφωνεί ριζικά με την υποβάθμιση της γενικής μόρφωσης έναντι της επαγγελματικής.

Ο Γενικός Διευθυντής της Μαρασλείου Παιδαγωγικής Ακαδημίας Παλαιολόγος (Μάρτ.-Απρ. 1955) δημοσιεύει απόσπασμα από ανέκδοτο (τότε) σύγγραμμά του⁷, όπου

χρησιμοποιεί τον Goethe, τον Pestalozzi, τον Spranger και εκπροσώπους του Σχολείου Εργασίας, για να υποστηρίξει την προτεραιότητα της γενικής μόρφωσης, η οποία εκπροσωπείται από τη στοιχειώδη, τη μέση εκπαίδευση και τις Πανεπιστημιακές Σχολές (με εξαίρεση το Πολυτεχνείο), έναντι της επαγγελματικής. Η τελευταία δεν πρέπει να τείνει στη δημιουργία ταξικής συνείδησης, αλλά να διαπλάθει τους μαθητές, όπως τα σχολεία γενικής μόρφωσης, σε πολίτες που έχουν συνείδηση των καθηκόντων τους προς το κράτος.

Ορισμένοι δάσκαλοι εκφράζουν ανάλογες απόψεις. Ο Κουτσουλέλος (Σεπτ.-Οκτ. 1956) επιχειρεί να τεκμηριώσει την ανωτερότητα της γενικής έναντι της επαγγελματικής μόρφωσης με βάση τις απόψεις του Πλούταρχου και του Pestalozzi, προβάλλοντας ως σκοπό της αγωγής την ηθική τελειότητα του ανθρώπου. Ο Δρόσος (Νοέμβρ.-Δεκ. 1956) τονίζει την ανάγκη για διεξαγωγή «σταυροφορίας» των θρησκευτικών, πολιτικών, πνευματικών και στρατιωτικών ηγετών, με στόχο την ηθικοποίηση (μέσω της αυτοεξέτασης και της αυτοαγωγής) σε μία εποχή, κατά την οποία η ύλη και η μηχανή κυριαρχούν επί του πνεύματος. Τον κίνδυνο της επικράτησης της ύλης επί του πνεύματος διακρίνει, επίσης, ο Κεφαλληνιάδης (Ιαν.-Φεβρ. 1955) κάνοντας λόγο περί του σύγχρονου «μηχανικού ψευτοπολιτισμού» που μπορεί να αντιμετωπιστεί με τη συστηματική μελέτη της λαογραφίας, ώστε να διατηρηθούν και να αναπτυχθούν οι ελληνικές παραδόσεις.

Η στροφή στο παρελθόν (ιδιαίτερα στην αρχαία Ελλάδα) με στόχο τη νομιμοποίηση σύγχρονων απόψεων, καθώς και η παράθεση αντινομιών, όπως η αντίθεση ύλη – πνεύμα (με επισήμανση των αρνητικών συνεπειών της επιβολής της πρώτης επί του δευτέρου) αποτελούν συνήθη ιδεολογικά μοτίβα της μεταπολεμικής εποχής που είχαν ήδη χρησιμοποιηθεί ευρύτατα⁸. Είναι ένα από τα στοιχεία στη βάση των οποίων γίνεται φανερή η επιρροή των εκπροσώπων του αντιδραστικού εκσυγχρονισμού για τη διαμόρφωση των απόψεων πολλών εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης⁹.

Ως «παραφωνία» στη συναίνεση για την κρατική εκπαιδευτική πολιτική μπορούμε να θεωρήσουμε την παρουσίαση της γαλλικής εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης από τον επιθεωρητή Πετρίτη, που επιθυμεί να διαχωριστεί από τον άκριτο θαυμασμό ξένων προτύπων αλλά και από την «ξеноφοβία» και το «ερμητικό κλείσιμο στον εαυτό μας». Στο άρθρο του (Μάρτ.-Απρ. 1957) προβάλλει την ενίσχυση της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης στη Γαλλία, η οποία αποσκοπεί στην παραγωγή μεσαίων και ανώτερων στελεχών για την οικονομία, την αναίρεση της «γοητείας του μπακαλορεά» και την επέκταση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης μέχρι το 16ο έτος ηλικίας των μαθητών (από οκταετής γίνεται δεκαετής). Πρόκειται, όμως, για ένα άρθρο που επιχειρεί να «ανοίξει» τη συζήτηση για την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση με έμμεσο τρόπο, όταν ήδη το πρόβλημα είχε τεθεί στο πολιτικό πεδίο με τη δέσμευση του Υπουργού (της κυβέρνησης της Ε.Ρ.Ε.) Λεβαντή στη Βουλή, να συγκροτήσει Επιτροπή για τη μελέτη του¹⁰.

Ο μικρός αριθμός παρεμβάσεων δασκάλων στην κατεύθυνση της ενίσχυσης της κρα-

τικής εκπαιδευτικής πολιτικής δείχνει ότι (σε αντίθεση με τα παιδαγωγικά θέματα) οι δάσκαλοι ελάχιστα παρεμβαίνουν σε ζητήματα εκπαιδευτικής πολιτικής. Η έλλειψη τοποθετήσεων από διαφορετική σκοπιά μπορεί να ερμηνευτεί είτε με όρους αυτολογοκρισίας (εξαιτίας των συγκεκριμένων πολιτικών συνθηκών, που ενέχουν σαφείς κινδύνους για την ενοχοποίησή τους ως «εν δυνάμει διαβρωτικών» για την εθνική παιδεία) είτε με βάση τη διαδικασία επιλογής άρθρων από τη Συντακτική Επιτροπή του *ΕΒΔ*¹¹. Όμως, ο μικρός αριθμός άρθρων που υποστηρίζουν την κυβερνητική εκπαιδευτική πολιτική δεν μπορεί παρά να σχετίζεται, επίσης, με την πεποίθηση περί της ορθότητάς της και, κυρίως, με την αποδοχή ενός ρόλου για την επιστημονική δραστηριότητα των δασκάλων ο οποίος είχε (σε γενικές γραμμές) διατυπωθεί από το πρώτο τεύχος του περιοδικού.

Στο εισαγωγικό άρθρο της Διοίκησης της Δ.Ο.Ε. (Οκτ. 1953), καλούνταν οι δάσκαλοι οι οποίοι, όχι μόνο δεν μετατράπηκαν σε «άψυχους εργάτες μιας μηχανικής εργασίας» εξαιτίας των σκληρών συνθηκών της ζωής, αλλά και διατηρούν τον «ένθεον προς την αποστολή των ζήλων» να υποβάλλουν ως απορία, ερώτημα ή πρόβλημα καθετί που προβάλλει η σχολική πράξη, ώστε να διατυπώνονται τα θέματα του περιοδικού. Στη συνέχεια, θα διαπραγματεύονται τα θέματα οι («όχι λίγοι») δάσκαλοι που είναι «μορφωμένοι» και «πειραμένοι». Οι παιδαγωγοί, οι επιθεωρητές, οι διευθυντές και οι δάσκαλοι των πειραματικών και των προτύπων σχολείων θα παρουσιάζουν πορίσματα παιδαγωγικών συνεδρίων, μελέτες για διάφορα ζητήματα και εκθέσεις για την εφαρμογή νέων μεθόδων εργασίας.

Εφόσον ο ρόλος της μεγάλης πλειοψηφίας των δασκάλων περιοριζόταν ευθύς εξαρχής (από την ίδια τη Διοίκηση της Δ.Ο.Ε.) στα πλαίσια της διατύπωσης ερωτημάτων, αποριών και προβλημάτων γύρω από τη σχολική πράξη, ήταν επόμενο να αποθαρρύνεται η ενασχόλησή τους με ζητήματα εκπαιδευτικής πολιτικής. Αν και ο «καταμερισμός καθηκόντων» ανάμεσα σε παιδαγωγούς, επιθεωρητές, διευθυντές και δασκάλους των προτύπων και πειραματικών σχολείων (από τη μια μεριά) και σε άπειρους και έμπειρους μορφωμένους δασκάλους (από την άλλη) που προδιαγράφει η Δ.Ο.Ε. δεν θα τηρηθεί επακριβώς (όπως θα φανεί παρακάτω), είναι εμφανές ότι στα ζητήματα εκπαιδευτικής πολιτικής της περιόδου 1953-1957 οι δάσκαλοι αρθρώνουν έναν ισχνό και νομιμοποιητικό, για την κρατική πολιτική, λόγο.

Οι νομιμοποιητικές παρεμβάσεις των δασκάλων εκφράζονται με σαφήνεια στο θέμα του αναλφαβητισμού. Η καταπολέμηση του αναλφαβητισμού ήταν μία από τις βασικές όψεις της εκπαιδευτικής πολιτικής που προωθούσε η αντιδραστική εκσυγχρονιστική τάση. Η κριτική του Γεωργούλη προς τους διανοούμενους, οι οποίοι «υποτιμούσαν το πρόβλημα» (Ιαν. 1954), δείχνει την προσπάθεια που καταβάλλει η αντιδραστική εκσυγχρονιστική τάση να παρουσιάσει ένα φιλολαϊκό πρόσωπο, συνδυάζοντας τον αντικομμουνισμό και τον εθνικισμό με την άσκηση πολιτικής, για ένα πρόβλημα στο οποίο η Αριστερά (λίγα χρόνια πριν) είχε στρέψει όχι απλώς την προσοχή της, αλλά και είχε αναλάβει συγκεκριμένη πρωτοβουλία για την αντιμετώπισή του¹².

Η κριτική του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Παιδείας έχει τις προϋποθέσεις για να υιοθετηθεί από την πλειοψηφία των δασκάλων, αφού οι τελευταίοι δραστηριοποιούνται (εθελοντικά ή μη) για την καταπολέμηση του αναλφαβητισμού. Ο Γεωργούλης κατηγορεί τους μεταρρυθμιστές διανοούμενους για αδιαφορία απέναντι σε ένα πρόβλημα που είναι πραγματικά επείγον και για την επίλυση του οποίου οι δάσκαλοι εργάζονται υπερωριακά¹³. Δεν είναι τυχαίο ότι η Δ.Ο.Ε., με στόχο την απόσπαση ευνοϊκών μισθολογικών και βαθμολογικών αιτημάτων από την πολιτική εξουσία, αξιοποιεί συστηματικά την εκστρατεία κατά του αναλφαβητισμού προβάλλοντας τους δασκάλους περίπου σαν ιεραπόστολους που αγωνίζονται με αυτοθυσία για να ξεφύγουν οι λαϊκές τάξεις από την αμάθεια και τον πνευματικό σκοταδισμό.

Η σύνδεση των άρθρων περί καταπολέμησης του αναλφαβητισμού με την ηγεμονική πολιτική γραμμή του αντιδραστικού εκσυγχρονισμού για την εκπαίδευση φαίνεται από το γεγονός ότι στην περίοδο 1953-1957 (κατά την οποία, η γραμμή αυτή αποτελεί, ουσιαστικά, κρατική πολιτική) δημοσιεύονται έξι σχετικά άρθρα, ενώ στην επόμενη δεκαετία μόνο δύο. Από τα άρθρα που γράφονται μέχρι το 1957, πέντε γράφονται από εκπαιδευτικούς και ένα από επιθεωρητή.

Όλα χαρακτηρίζονται από προσήλωση στην εθνική – χριστιανική διαπαιδαγώγηση και ορισμένα επιρρίπτουν στους κομμουνιστές την ευθύνη για το μεγάλο ποσοστό αναλφαβητισμού. Συνήθως αναφέρονται σε συγκεκριμένα προγράμματα και ενέργειες που θα συντελέσουν στον περιορισμό του φαινομένου¹⁴, χρησιμοποιώντας δεδομένα από το εξωτερικό (Σαλπέα-Σακελλαριάδου, Απρ. 1954), από εκπαιδευτικές περιφέρειες (Μαντάς, Σεπτ.-Οκτ. 1954), από πρωτοβουλίες μορφωτικών συλλόγων (Διαμαντόπουλος, Μάρτ.-Απρ. 1955) και από νυχτερινά σχολεία αναλφάβητων (Τσιώκος, Σεπτ.-Οκτ. 1955 και Παππάς, Μάιος-Ιούν. 1956). Μάλιστα, στο άρθρο του Τσιώκου, η έμφαση στην πίστη και στην αγάπη του δασκάλου (κατά τον Εξαρχόπουλο) τίθεται σε αντιπαράθεση με τη διδασκαλία σύμφωνα με τις αρχές του Decroly, διότι εκείνο που προέχει για τις μαθήτριες είναι να γίνουν «καλές νοικοκυρές και χρηστές Ελληνίδες».

Τα άρθρα των δασκάλων για την καταπολέμηση του αναλφαβητισμού συμβάλλουν στην ηγεμονία της αντιδραστικής εκσυγχρονιστικής τάσης συνδυάζοντας αντιδραστικά ιδεολογικά στοιχεία (αντικομμουνισμός, καταπολέμηση της ανανέωσης των παιδαγωγικών πρακτικών) με πρακτικές που ενδύονται το μανδύα του διαφωτισμού των λαϊκών τάξεων. Παράλληλα, χρησιμοποιούνται από τη Δ.Ο.Ε. για την αναβάθμιση της κοινωνικής θέσης και του κύρους του δασκάλου.

Η ηγεμονία της αντιδραστικής εκσυγχρονιστικής τάσης εκφράζεται, επίσης, στο γλωσσικό ζήτημα. Απέναντι στην έμμεση εξύμνηση της καθαρεύουσας (Στασινός, Ιαν. 1954), στην υποστήριξη της θέσης του Εξαρχόπουλου, περί «λελογισμένης» χρήσης των μεταφράσεων αρχαίων κειμένων, στα πλαίσια του συνδυασμού των υγιών στοιχείων του κλασικισμού με καινοτομίες της παιδαγωγικής επιστήμης (Βουρβέρης, Μάιος-Ιούν. 1954,

Βασιλάκης, στο ίδιο) και στην υπεράσπιση των γλωσσικών αλλαγών των αναγνωστικών προς την κατεύθυνση της καθαρεύουσας από κριτικές «σκοτεινών δυνάμεων που επιχειρούν να αφανίσουν το Έθνος υπούλως και σατανικώς»¹⁵ (Νίκου, Μάρτ.-Απρ. 1955), δεν συναντάμε στο *ΕΒΔ* κάποια (αντίθετη με τη νομοθετημένη διγλωσσία) άποψη, που να αξιώνει τη χρησιμοποίηση αποκλειστικά της δημοτικής, έστω μόνο στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση¹⁶.

Όμως, το «ήρεμο κλίμα» που επικρατεί ακόμη στο *ΕΒΔ* για το γλωσσικό ζήτημα (το οποίο εμφανώς ευνοεί την αντιδραστική εκσυγχρονιστική τάση) θα διαταραχτεί στο τέλος της περιόδου, σηματοδοτώντας το πέρασμα στην επόμενη. Λίγο πριν από τη συγκρότηση της Επιτροπής Παιδείας και την παραίτηση του Γεωργούλη από τη θέση του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Παιδείας, σε ένα μόνο τεύχος του *ΕΒΔ* (Μάρτ.-Απρ. 1957) δημοσιεύονται τρία κείμενα για το γλωσσικό ζήτημα, ενώ στα τρία προηγούμενα χρόνια είχαν δημοσιευτεί, συνολικά, μόλις πέντε.

Το πρώτο υπογράφεται από τον Χατζηπύρρο και υποκαθιστά το εισαγωγικό σημείωμα της Διοίκησης της Δ.Ο.Ε. Ο συγγραφέας, γνωστό συνδικαλιστικό στέλεχος και αντιπρόεδρος της Ομοσπονδίας τη χρονιά 1956-1957¹⁷, υποστηρίζει ότι η καθαρεύουσα είναι νεκρή, ενώ ο δημοτικισμός δεν είναι απλώς μια γλωσσική θεωρία αλλά ένας «γενικότερος τρόπος για την ανώτερη σκέψη». Ο αποκλεισμός της δημοτικής ευθύνεται για την αποτυχία του σχολείου να δώσει τις απαραίτητες γνώσεις για τη ζωή, να διαμορφώσει καλούς πολίτες και συνολικά τα «πνευματικά πεπρωμένα» του Ελληνισμού. Οι «νόθες λύσεις» βρίσκουν αντίθετους τους δασκάλους. Μόνο στη δημοτική γλώσσα ανήκει το μέλλον της φυλής, γιατί αυτή αποτελεί την πραγματική έκφραση της νεοελληνικής ψυχής και μόνο μ' αυτή ανυψώνεται κάθε «ωραίο και εθνικό».

Το δεύτερο κείμενο είναι ένας λόγος που είχε εκφωνήσει ο Ρωμαίος (Πρόεδρος της Ακαδημίας Αθηνών) στις 27/12/1956. Εδώ, τονίζεται η σημασία του δημοτικισμού για την απόδειξη της συνέχειας του ελληνικού έθνους και η αρτιότητα της δημοτικής γλώσσας (η οποία καταδεικνύεται από τη συγγραφή επιστημονικών συγγραμάτων). Όσον αφορά την εκπαίδευση, η καθιέρωση της δημοτικής γλώσσας στην πρωτοβάθμια χαρακτηρίζεται λυτρωτική και ο εκπαιδευτικός δημοτικισμός «εξαιρετική διαφώτιση», στα πλαίσια της «αναπότρεπτης ροπής» του έθνους προς τον προχωρημένο πολιτισμό της Ευρώπης και της Αμερικής.

Διαρευνώντας την ιστορία του συνδικαλιστικού κινήματος των εκπαιδευτικών στην Ελλάδα, η παρούσα εργασία παρουσιάζει την επιστημονική δραστηριότητα της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας. Πιο συγκεκριμένα, εξετάζονται οι απόψεις που διαμορφώνονται στους κόλπους της για την εκπαιδευτική πολιτική και την παιδαγωγική, έτσι όπως εκφράζονται μέσα από τις στήλες του περιοδικού *Επιστημονικόν Βήμα του Διδασκάλου* κατά το πρώτο χρονικό διάστημα της έκδοσής του (1953-1967).

Η ανάλυση των άρθρων παιδαγωγών, στελεχών της εκπαίδευσης και δασκάλων αναδεικνύει τη συγκρότηση τάσεων οι οποίες παρεμβαίνουν στα σημαντικότερα θέματα της εκπαίδευσης. Η κατάκτηση της ηγεμονίας σε κάθε περίοδο προσδιορίζεται στο περιοδικό από αντιπαραθέσεις για ιδεολογικά, κοινωνικοπολιτικά και παιδαγωγικά ζητήματα, καθώς και από τις σχέσεις της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας με την εκάστοτε πολιτική εξουσία.

Στο παράρτημα της εργασίας (ιδιαίτερα χρήσιμο στους ερευνητές) περιλαμβάνονται αναλυτική αποδελτίωση των περιεχομένων του περιοδικού και σχετικοί στατιστικοί πίνακες.

○ **Γιώργος Γρόλλιος** είναι Επίκουρος Καθηγητής στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και διδάσκει Παιδαγωγικά.

○ **Χρήστος Ξήκας** είναι Λέκτορας στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και διδάσκει Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης.

ISBN 960-375-400-5

ΒΟΗΘΗ ΚΩΔ. ΜΗΧΗΣΗΣ 3400